

Venkovští mistři a založení nového cechu krejčích a ševců ve Šlapanicích roku 1834

Josef Svoboda

DOI: 10.21104/CL.2019.3.05

Rural Masters and the Foundation of a New Guild of Tailors and Cobblers in Šlapanice in 1834

Abstract

This study deals with the situation of rural masters in Moravia based on the example of a tailor and cobbler guild founded in Šlapanice in 1834. The author analyses different means of dependency of the rural masters on their home guild, the problems that were linked to this dependency, and the reasons for founding a new guild. This study also shows guild life in Moravia during the 19th century and all that was connected to it.

Key words

guild, tailors, Šlapanice, rural masters, 19th century

Acknowledgment

Tato studie vznikla za podpory Grantové agentury České republiky v rámci projektu č. 18-27465S „Městský a venkovský oděv střední Evropy v raném novověku, na základě studia cechovních knih krejčovských stříhů“ v roce 2019.

Contact

Mgr. Josef Svoboda, Národní ústav lidové kultury, Zámek 672, 696 62 Strážnice, Czech Republic; e-mail: svoboda.jf@seznam.cz.

Jak citovat / How to cite

Svoboda, Josef. (2019). Venkovští mistři a založení nového cechu krejčích a ševců ve Šlapanicích roku 1834. *Český lid* 106, 363–380. doi:<http://dx.doi.org/10.21104/CL.2019.3.05>

Úvod

Cechy a cechovní zřízení dnes v rámci historiografie stojí spíše na okraji zájmu. Oproti souhrnným dílům psaným v minulosti – jmenujme například knihy Zikmunda Winttra o řemeslnících a živnostech v novověkých Čechách (Winter 1906; 1909; 1913), články Bedřicha Mendla, ve kterých se kriticky vyjadřoval zejména k Wintrovým názorům na počátky cechů v českých zemích (Mendl 1927), z marxistické historiografie například díla Josefa Janáčka (Janáček 1961; 1963) – se dnes nejčastěji objevují práce z per historiků a archivářů, které se zaměřují na působení cechů v jednotlivých regionech nebo na sbírky cechovních předmětů v muzeích, pro cechy na Mohelnicku například Jitka Flanderková a Hana Jarmarová (2013). Jako příklad studie o cechovních předmětech v muzejních sbírkách lze uvést příklad článku o postavnících v muzeu v Bruntále (Hergethová 2004).

I když je cechovní zřízení obecně vnímáno zejména jako městský fenomén, projevovalo se silně i ve venkovském prostředí, a to díky venkovským mistrům. Těm zatím v rámci už tak nepočtené historiografie o cechovních společenstvích nebyla věnována větší pozornost, podobně jako například cechům a cechovnímu životu v době blízkého se konce tohoto zřízení v 18. a první polovině 19. století. Problematikou cechů na konci 17. a během 18. století a snahám o jejich reformu se zabýval Valentin Urfus (1960), na příkladu železářských a ocelářských dělníků pak zkoumal cechovní život na konci 18. století ve starší studii Oldřich Flégl (1914). Větší pozornost je této problematice věnována v zahraničí, fungování venkovského řemesla v habsburské monarchii se například soustavněji věnuje rakouský historik Josef Ehmer (2008). Hospodářským dějinám města a venkova v 18. a 19. století se, zejména ve vztahu k severní Moravě a české části Slezska, věnoval i Milan Myška (např. 1994; 2004; 2013), venkovským lidem obecně (včetně hospodářského života) už od dob středověku se zase zabývá Jaroslav Čechura (např. 1990; 2002).

Nedostatky v česky psaném bádání o venkovských řemeslnících se částečně snaží napravit níže psaná sonda do života venkovských mistrů ve Šlapanicích a cechovního života do poloviny 19. století. Jako hlavní pramen je analyzována kniha zápisů a členů krejčovského cechu ze Šlapanic.¹ I když je totiž nově založený šlapanický cech veden jako sdružený cech krejčích a ševců, mělo každé řemeslo vlastní cechovní agendu a své dva cechmistry. Obě řemesla si také vedla svou cechovní knihu, přičemž ty se nám obě dochovaly.² Totožné pamětní zápisy o založení cechu se objevují

1 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2.

2 Kniha zápisů krejčích – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2; kniha zápisů ševců – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 3.

v obou knihách, z důvodu zaměření výzkumu na cechy krejčích byla v této studii využita hlavně kniha zápisů krejčích. V ní jsou navíc i další pamětní zápisy, například o smrti císaře Františka I.

Tento na moravské poměry unikátní pramen totiž ve svém úvodu obsahuje popis toho, jaká byla situace v městečku před, během a po založení nového sdruženého cechu. Výjimečnost této výpovědi je v tom, že její autor zde hovoří za venkovské mistry, popisuje jejich situaci a problémy s domovskými cechy. Na základě analýzy zmiňované knihy ze Šlapanic se tato studie pokouší odpovědět na otázky, jaké bylo postavení venkovských mistrů v rámci cechovní organizace, jak se projevovala jejich závislost na domovském cechu, jakým způsobem probíhalo založení nového cechu a s čím vším byl spojen cechovní život na Moravě na počátku 19. století.

Město Šlapanice se rozkládá v údolí na březích potoka Říčky v okrese Brno-venkov, necelých deset kilometrů jihovýchodně od Brna. První písemná zmínka o vesnici Šlapanice pochází z roku 1235. Už od dob středověku byla vesnice a později městečko rozdělena mezi tři vrchnosti (viz níže), ke spojení všech částí v jednu došlo až po zrušení poddanství v polovině 19. století (Slavík 1897: 304). Zásadní nejen pro hospodářský vývoj lokality byl rok 1531, kdy byly Šlapanice privilegiem Ferdinanda I. povýšeny na městečko (Štěpán 2011: 303, 305). Mimo jiné se v listině hovoří o tom, že se v městečku mohli usazovat řemeslníci, například i ševci, a Šlapanice také získaly právo pořádat výroční trh (Štěpán 2011: 306).³ O existenci cechů ve Šlapanicích však z raného novověku nemáme žádné zprávy, nejspíše byli zdejší řemeslníci už od prvopočátku inkorporováni do cechů v okolí. První cech (společný cech krejčích a ševců) zde vzniká až roku 1834, v roce 1850 se připojuje spojený cech truhlářů, mlynářů a zámečnicků. Nakonec byly roku 1886 obě organizace spojeny do „Společenstva smíšených živností pro Šlapanice a okolí“ (Slavík 1897: 310).

Cechovní řemeslo a venkovští mistři

Na venkově se kromě osob zabývajících se zemědělstvím nacházela celá řada lidí, kteří se živilí jinými způsoby. Velkou skupinou těchto venkovanů byli vesničtí řemeslníci, ti však, vzhledem k omezenému vesnickému trhu, ke svému uživení často jako doplněk využívali i vlastní zemědělskou produkci (Čechura 1990: 285).⁴ Příslušnost k cechu byla dlouho nezbytnou

3 Dalšími jmenovanými řemesly jsou pekaři, řezníci, sladovníci, soukeníci, kraječi sukna, kováři, zámečníci „i jiní všelijací obchodníci“ (Štěpán 2011: 306).

4 Jako indikátor počtu obyvatel zabývajících se primárně nezemědělskou živností uvádí Jaroslav Čechura rozdrobení půdy na malé části, kdy např. na frýdlantském panství bylo na počátku 15. století velké množství osob

podmínkou, aby mohl takový vesnický řemeslník vykonávat svou činnost, výjimkou byly koncese, které udělovali řemeslníkům mimo cech panovníci (Flanderková – Jarmarová 2013: 19).⁵ Cechy se proti různým „stolířům“ a „fušerům“ čili řemeslníkům vykonávajícím (většinou na vesnicích) řemeslo bez toho, aby patřili do cechu, bránily tvrdými tresty a pokutami. Na Moravě se nařízení proti řemeslníkům mimo města dostalo i do souboru moravského zemského práva sepsaného moravským zemským hejtmanem Ctiborem Tovačovským z Cimburka na konci 15. století, tzv. Knihy Tovačovské (Brandl 1868). Zde se o řemeslnících na vesnicích hovoří v kapitole 191, kde se uvádí, že na vesnicích může pracovat omezený počet a druh řemeslníků, mezi nimi i krejčí-vetešníci.⁶

Postupem času právě kvůli tvrdým postihům ze strany městských cechů museli i vesničtí řemeslníci přistoupit k cechovní organizaci. V rámci cechovního zřízení se tak kromě mistrů, tovaryšů a učedníků působících ve městě, kde sídlil cech, nacházeli i tzv. venkovští mistři (die Landmeister, méně často die Dorfmeister). Mimo tyto struktury se ještě nacházel tzv. domácký průmysl, jehož rozkvět přišel zejména kolem poloviny 19. století. Ten spočíval v domácí výrobě tradičními technikami zejména pro místní trhy (Myška 2013: 1). Domácký průmysl se však z textilních řemesel týkal hlavně tkalcovství, kde byl důležitým předstupněm industrializace (Myška 2013: 8; k protoindustrializaci obecně Myška 1994).

Specifickým případem ještě byly cechy sdružené na krajské, či dokonce zemské úrovni, kdy buď jednotliví mistři, nebo celé městské cechy patřili pod jedno centrum (např. Prahu), ze kterého přijímali cechovní artikule a rozhodnutí ve složitějších sporech uvnitř cechu (Winter 1913: 37–47). Zde se však nedá hovořit o venkovských mistrech jako takových, jelikož se jejich závislost na sídle zemského cechu projevovала víceméně jen formálně, na rozdíl od mistrů opravdu působících na venkově. Ti byli s centrem cechu mnohem více svázáni, což byl i případ Šlapanic. Kromě těchto dvou typů přichází Josef Ehmer s třetím způsobem začlenění venkovských mistrů

s držbou poměrně malých hospodářství, proto se dá uvažovat o tom, že se živili i jiným způsobem, např. pěstováním a zpracováním lnu (Čechura 2002: 457).

- 5 K uvolnění poměrů došlo po roce 1765, kdy bylo dvorským dekretem umožněno řemeslníkům pracovat i mimo struktury cechů (Hrbek 2015b: 370). I z hlediska tohoto uvolnění je celkem překvapivé, že šlapaničtí řemeslníci tak moc stáli o založení vlastního cechu ještě v roce 1834, viz níže.
- 6 „Ve všech jiných řemeslnících nemají býti než kováři, tkadlci a vetešníci k upravování šatův a obuví; a byla-li by která jiná řemesla, mohou je řemeslníci z měst a městeček hyndrovati. Koláři, neckáři i bečváři mohou při horách býti i při lesích, také i ve vseh.“ (Brandl 1868: 107). V některých rukopisech Knihy Tovačovské je pak přímo uvedeno, že na vesnici může být jen jeden kovář, jeden švec a jeden krejčí (Brandl 1868: 107, kap. 191, pozn. 1).

do cechovní soustavy, kdy vznikaly venkovské cechy, které byly kompletně nezávislé na ceších městských (Ehmer 2008: 148–149).⁷ Nicméně, jak Ehmer podotýká, se všechny tři způsoby začlenění venkovských mistrů do cechů značně překrývaly a byly spolu navzájem propojeny (ibidem: 150).

Venkovští mistři v užším slova smyslu byli řemeslníci pracující v některé z menších obcí přilehlých k městskému centru cechu. Patřili pod svůj domovský cech, kam měli povinnost se dostavovat na schůze, během určitých svátků navštěvovat zdejší kostel a odvádět do cechu peníze. Nejčastěji se, stejně jako u mistrovských synů nebo tovaryšů, kteří si vzali za manželky mistrovské dcery nebo vdovy, jednalo o polovinu částky, kterou do cechu platil obyčejný mistr. Tak o tom v případě platů při přijetí do cechu hovoří i generální cechovní artikule v článku 34: „*Ti, jenž se v kraji v menších městech se usaditi a v větším městě neb městě k pořádku se přivtělení dáti chtějí, mají jenom polovici do pokladnice jak za přivtělení, tak za mistrovský oběd neb svadčinu zapravovati.*“⁸ Tento druh soužití městských a venkovských řemeslníků se samozřejmě neobešel bez komplikací a problémů.⁹ Ve většině případů získáme základní informace o venkovských mistrech z cechovních artikulů nebo účetních knih, což však ukazuje pohled ze strany domovského cechu a nikoli samotných venkovských mistrů. Proto je zajímavým pramenem vypovídajícím o soužití venkovských a městských řemeslníků v rámci cechovní soustavy úvod k výše zmiňované cechovní knize ze Šlapanic.

Cechovní kniha ze Šlapanic

Zkoumaná cechovní kniha krejčích¹⁰ byla založena roku 1834 a je psána česky, německy se zde objevují pouze opisy žádosti a odpovědi úřadů na snahu založit vlastní cech. Osoba písaře je anonymní a kromě zápisů týkajících se založení cechu (celkem 14 stran) obsahuje kniha i nekrolog císaře Františka I., zprávu o úmrtí prvního cechovního komisaře a jeho nahrazení jiným nebo popis zastávky, kterou v Brně vykonal nový císař Ferdinand I. během cesty na korunovaci českým králem do Prahy roku

7 Josef Ehmer zde uvádí jako příklad venkovské cechy ve východním Švábsku v 17. století (Ehmer 2008: 149).

8 *Generální cechovní artykulové pro pořádky královských dědičných zemí českých*. Praha 1739, Articulus XXXIV.

9 Extrémním případem snahy o ochranu cechovních mistrů krejčích z měst a městeček před řemeslníky na vesnicích je nařízení v artikulech cechu krejčích z Lipníka nad Bečvou z roku 1533, kde je v jednom z odstavců přímo zakázáno, aby v okolních vesnicích působili krejčí („*Item krajčích žádných aby po vsech na týmž panství trpěno nebylo.*“ – SOkA Přešov, fond Cech krejčích Lipník nad Bečvou, inv. č. 2).

10 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2.

1836. Poslední pamětní zápis je z roku 1846 a týká se nařízení postavit přes Šlapanice novou cestu, už je však psán jiným písařem.¹¹

Po pamětních zápisech následuje typická cechovní agenda: přijímání nových mistrů, přijímání a vypovídání učňů atd. Navzdory zrušení cechů v roce 1859 (Sterneck – Šimůnek 2009: 288) pochází úplně poslední zápis v knize z 26. srpna 1883, kdy byl za tovaryše vypověděn Fridrich Welan.¹² Využívání starých cechovních knih a dodržování dřívějších cechovních zvyků bylo totiž v druhé polovině 19. století celkem běžnou záležitostí i po nahrazení cechů živnostenskými společenstvy (Hergethová 2004).

Pro tuto studii je nejdůležitější částí knihy její úvod, kde se objevují pamětní zápisy týkající se založení samotného cechu, k čemuž došlo v roce 1834. Anonymní autor zde mimo jiné popisuje i tři hlavní důvody, které šlapanické mistry vedly ke snaze o vlastní organizaci a které nám mohou dát dobrou představu o situaci venkovských mistrů a jejich vnímání závislosti na „cizím“ cechu nacházejícím se v jiném městě/městečku a problémech s tím spojených.

Předně je to vzdálenost od domovského cechu, v tomto případě hlavně Modřic. Autor vypočítává obtížnou cestu, která členy cechu každé čtvrtletí čekala, protože byla často ztížena přírodními živly – deštěm a sněhem.¹³ Co je však mnohem zajímavější pasáž, je věta: „*To samé se též vztahovalo na Pozorice a Líšeň, kam též někteří zdejší mistři cechem patřili.*“¹⁴ Zde totiž můžeme vidět, že situace venkovských mistrů byla komplikovaná i v tom, že ne vždy patřili příslušníci jednoho řemesla v jedné obci do jednoho domovského cechu, když šlapaničtí krejčí a ševci byli rozděleni mezi cechy v Modřicích,

11 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 19.

12 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 143. Místo cechů byla zákonem z roku 1859 zřízena živnostenská společenstva, většinou však zápisy v knihách pokračují, jako by se nic nestalo. To je mj. případ šlapanické knihy, kde se, i když už byly cechy oficiálně zrušeny, v zápisech stále objevuje „*v šlapanském cechu krejčovském*“ – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 143.

13 Byly to právě stížnosti na velkou vzdálenost, které stály např. za zřízením nového cechu krejčích v Podhradí u Hluboké nad Vltavou v roce 1716. Krejčí si stěžovali, že cesta na schůze do centra jejich cechu v Líšni jim zabere tři až čtyři dny, po které jsou mimo svá hospodářství. Tuto stížnost uznal v úvodu cechovních artikulů Adam František, kníže ze Schwarzenberga, jako oprávněnou a zřízení nového cechu jim povolil – SOkA České Budějovice, fond Cech krejčích Hluboká nad Vltavou, inv. č. 2. Obdobné stížnosti venkovských mistrů na daleké cestování do centra cechu zmiňuje na příkladu Dolního Rakouska Josef Ehmer (2008: 153).

14 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 1.

Pozořicích a Líšni.¹⁵ Situace byla ještě mnohem složitější, jelikož samotné Šlapanice byly rozděleny mezi tři vrchnosti: největší část Šlapanic patřila k chrlickému panství, z další části bylo vytvořeno biskupské léno Šlapanice a třetí část náležela ke statku Blažovice (Slavík 1897: 299). Dá se tedy říct, že hranice působnosti cechů minimálně v 19. století nekopírovaly hranice panství a že v rámci jednoho městečka se mohli vyskytovat řemeslníci jednoho řemesla přivtělení do různých cechů, což s sebou mohlo nést nejrůznější problémy a konflikty.

Druhým jmenovaným důvodem pro vznik vlastního šlapanického cechu je určitá hanba, kterou údajně mistři ze Šlapanic pociťovali, když se jako obyvatelé městečka museli připovídat do cizích a přitom ne vždy větších lokalit.¹⁶ Absencí vlastního cechu a závislostí na okolních městečkách tedy v jejich očích trpěla prestiž Šlapanic. Ty, jak dokázal Jan Štěpán, byly povýšeny na městečko už Ferdinandem I. v roce 1531. Originál této listiny se nedochoval, Štěpán opis tohoto privilegia objevil v žádosti Šlapanických směřované na olomouckého biskupa Františka z Dietrichštejna z roku 1600 (Štěpán 2011).

Třetí důvod souvisel s další důležitou funkcí, kterou cechy měly – sociální a výchovnou. Vlastním cechem totiž, dle autora výše zmiňovaných řádků, „dobré zvedení tovaryšů a učedníků očitou stráží představených cechu tím více se upevní“.¹⁷ Na to, že šlo o poměrně závažnou problematiku, můžeme usuzovat i podle velkého zastoupení různých řádů a artikulů, které se pro krejčovské tovaryše a učedníky dochovaly nejen v moravských archivech.¹⁸

15 Fondy cechů z Modřic a Pozořic se v archivech nedochovaly, z Líšně se v Archivu města Brna nachází pouze fond cechu novoševcovského. Z přípovědí ve zmiňovaných dvou šlapanických cechovních knihách však vyplývá, že šlapaničtí ševci se k novému cechu připovídali z cechů v Líšni a Pozořicích – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 3, s. 18, 23. Naproti tomu u šlapanických krejčích se v zápisech (pokud už je to zmíněno) hovoří o příchodu z Modřic – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 49.

16 „*Jak těm, kteří k cechu modřickému, tak též i těm, jenž k pozořskému neb líšeňskému náleželi, nevelmi to chutnalo, že bydlice předce ve městečku, jinde se v přípovědi a mistrovství a jiné pořádnosti řemesla se týkající se ucházeti museli.*“ – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 1–2. Podle Slavíka (1897: 304) ve Šlapanicích k roku 1834 žilo 1273 obyvatel, kdežto v Modřicích jen 940 (Slavík 1897: 196).

17 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 2.

18 Např. z Kroměříže z roku 1654 (SOkA Kroměříž, fond Cech krejčích v Kroměříži, inv. č. 1), z Olešnice z roku 1680 (SOkA Blansko, fond Krejčovský cech Olešnice, inv. č. 2) nebo z Ivančic, kde se však dochoval pouze titulní list tovaryšského pořádku z počátku 18. století (SOkA Brno-venkov, fond Cech

Soužití mistrů a tovaryšů bylo občas problematické. To ukazují i časté revolty tovaryšů v 18. století, které vedly až k zákazu dříve povolených tovaryšských bratrstev v roce 1731 v rámci generálního cechovního patentu (Hrbek 2015a: 370). Jako jeden z hlavních motivů generálního cechovního patentu vidí omezování práv tovaryšů i Urfus (1960: 60).

Příběh o zakládání cechu však po zmínkách o třech hlavních důvodech pokračoval dále. První, o co se místní řemeslníci snažili, bylo dohledat na radnici zmínky a důkazy o dřívější existenci cechu ve Šlapanicích, „*poněvadž se pravilo, že za starých časů zde již cechy bývaly a že starobylné spisy na ně se vztahující v šlapanické radnici složené jsou*“.¹⁹ To se však neprokázalo, takže bylo nutné sepsat žádost o založení úplně nového cechu. Předpoklad o dřívější existenci cechu ve Šlapanicích však nebyl úplně chybný, jak ukazuje již zmiňovaný opis privilegia o jejich povýšení na městečko z roku 1531. Zde se hovoří o právu různých řemeslníků se ve Šlapanicích usazovat a provozovat svá řemesla. Krejčí ve výčtu, na rozdíl od ševců, jmenování nejsou, mohou se ale skrývat pod formulaci „*...i jiní všelijací řemeslníci*“ (Štěpán 2011: 306). Je samozřejmé, že tato zmínka nutně neznamená doklad existence šlapanických cechů ševců nebo krejčích již v 16. století, spíše dokazuje, že povědomí o tomto privilegiu zůstalo v paměti obyvatel i dlouho potom, co byl originál listiny ztracen.²⁰

Žádost o založení nového cechu

Po neúspěšné snaze o nalezení starších privilegií, která by nějakým způsobem dokazovala existenci šlapanického cechu krejčích a ševců v minulosti, byli zdejší venkovští mistři nuceni zažádat si o povolení založit cech úplně znovu. Na sestavení této žádosti si místní sehnali právníka, který ji sepsal a poslal na zemské gubernium do Brna. Důležitost tohoto aktu si uvědomoval i anonymní autor úvodních zápisů cechovní knihy, který kompletní německy psanou žádost do knihy přepsal, stejně jako následnou odpověď úřadu.

Žádost s datem 8. srpna 1833 se soustředí na osm bodů, ve kterých jsou shrnuty důvody pro vznik nového cechu.²¹ Jedná se v podstatě o podrob-

krejčovský v Ivančicích, inv. č. 3). Kromě článků upravujících pracovní dobu, náplň práce a vztah tovaryš-mistr je zde velký důraz kladen na ctnostný život a vyhýbání se nevhodným osobám, místům a aktivitám.

19 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 2.

20 Štěpán (2011: 304) zde jako možné důvody zničení privilegia uvádí požár z roku 1677 nebo ještě dřívější obsazení Šlapanic Švédy z roku 1645.

21 Celá žádost je přepsána do šlapanické cechovní knihy – SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 3–7.

nější rozepsání výše zmiňovaných tří důvodů z úvodu knihy. První dva body se zabývají vzdáleností Šlapanic od obcí Modřic, Pozořic a Líšně, pod jejichž cechy řemeslníci přináleželi.²² Dostat se ze Šlapanic do těchto obcí na povinné čtvrtletní cechovní shromáždění a mši údajně zabere více než dvě hodiny a zejména komunikace v okolí Modřic je velmi nekvalitní polní cesta („*Feldweg*“), která se za deště stává neschůdnou kvůli záplavám. Třetí bod popisuje problémy s dohledem vzdálených cechů nad místními tovaryši a učni, kdy se zde dokonce objevuje, že takového dozoru nejsou schopny.²³

Body čtyři, pět a šest se zabývají statutem Šlapanic jako městečka. Jsou zmíněna privilegia týkající se jarmarků, vlastní fara s farním kostelem, který by členové nového cechu navštěvovali, a také ne úplně nedůležitá skutečnost, že se ve Šlapanicích nachází vrchnostenský správcovský úřad.²⁴ Poslední dva body pak jenom zdůrazňují, že by případný nově založený cech byl již od počátku dostatečně početný na to, aby to umožnilo jeho fungování (např. posuzování mistrovských kusů, čehož musel být každý cech podle generálních cechovních artikulů schopen²⁵). Počet sedmi krejčovských a osmi ševcovských mistrů je totiž na poměry venkovských sídel dost vysoký. Pro srovnání, zhruba ve stejném období patřilo podle konsignace venkovských mistrů k cechu krejčích města Znojma něco kolem čtyřiceti pěti venkovských řemeslníků působících v rámci šesti různých panství ve zhruba třiceti obcích.²⁶ Nejvyšší počet venkovských mistrů v jednom sídle byl pět, a to mezi lety 1819 až 1821 ve Vrbovci a v Hodonicích.²⁷

U těchto osmi bodů je potřeba se na chvíli zastavit, protože nám dobře ukazují realitu a omezení života venkovských mistrů. Největší prostor je v žádosti věnován argumentům o vzdálenosti příslušných cechů, pod které spadali šlapaničtí řemeslníci a nebezpečí cestování do takto vzdálených míst. Právě vzdálenost prostupuje žádostí jako, dle názoru venkovských

22 Vzdálenost Šlapanic od Modřic je zhruba 13 km, od Pozořic 8 km a od Líšně 6 km.

23 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 5.

24 Na rozdíl od Modřic, kde musí dozor nad cechem držet vrchnostenský úřad v nedalekých Chrlících – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 6.

25 Hovoří se o tom v posledním článku, kde se řeší i přivtělování řemesel k sobě („...od každého přivtěleného řemesla tak mnoho osob bylo, aby z nich jeden za staršího k rozsuzování mistrovských kusů ... dosažen býti mohl“ – *Generální cechovní artykulové*, Articulus LXI).

26 SOKA Znojmo, fond Cech krejčích Znojmo, inv. č. 3. Počty mistrů a obcí, kde působili, nebyly v konsignaci stálé, někde se čísla měnila rok od roku.

27 SOKA Znojmo, fond Cech krejčích Znojmo, inv. č. 3.

mistrů ze Šlapanic, hlavní překážka dobrého fungování zdejších řemesel. Podle generálních cechovních artikulí z roku 1739 se měly v sídle cechu konat pravidelné čtvrtletní cechovní schůze, kde mimo jiné docházelo i k placení poplatků do cechovní pokladnice.²⁸ Účast na schůzích byla samozřejmě žádoucí, venkovští mistři však dostali výjimku – pokud byla cesta do sídla cechu příliš dlouhá nebo nebezpečná, stačilo, aby se schůzí účastnili alespoň jednou ročně při posledním čtvrtletním shromáždění.²⁹ Jelikož to však nejčastěji bývalo v druhé půli listopadu nebo až v prosinci (kdy se dá předpokládat zhoršené počasí), získává na váze argument šlapanických mistrů o tom, že nekvalitní polní cesta do Modřic mohla být kvůli nepřízní počasí na konci roku opravdu hůře schůdná.

Významná byla i náboženská stránka života cechu – ne nadarmo je v pátém bodě šlapanické žádosti zdůrazněno, že se ve Šlapanicích nachází kostel a fara. To totiž umožňovalo, aby se členové cechu účastnili důležitých čtvrtletních mší.³⁰ V kostelech také často bývaly uloženy cechovní postavníky, v některých se dochovaly dodnes (Hergethová 2004: 71). Z náboženských svátků byla pro všechny katolické cechy důležitá slavnost Těla a Krve Páně, lidově nazývaná Boží tělo.³¹ Že tomu tak bylo ještě v 19. století, dokládá i šlapanická kniha, jedná se totiž o jediný svátek, který

28 O pravidelných čtvrtletních schůzích se zmiňují generální cechovní artikule v článku 46 – *Generální cechovní artykulové*, Articulus XLVI. Tradice čtvrtletních cechovních schůzí je však mnohem delší, v dřívějších dobách se odehrávaly nejčastěji o tzv. suchých dnech. Takto jsou doložitelné např. v cechovní knize krejčích z Jirkova z roku 1546, kde jsou kvartály pojmenovány právě podle suchých dnů (*Quartal Reminiscere*, *Quartal Trinitatis*, *Quartal Crucis* a *Quartal Luciae*) – SOKA Chomutov, fond Cech bečvářů a krejčích Jirkov, inv. č. 5. V 18. a 19. století se však schůze cechu mohly konat i v jiných termínech, o čemž svědčí i výše zmiňovaný článek 46 z generálních cechovních artikulí, kdy stačí, aby se schůze konala „čtyrykrát v roce, a to sice každý kvartál“ – *Generální cechovní artykulové*, Articulus XLVI.

29 *Generální cechovní artykulové*, Articulus LIII.

30 Šlapanický farář dokonce k podpoření snah o založení nového cechu vystavil krejčím a ševcům vysvědčení, že nic nebrání v pořádání čtvrtletních cechovních mší v místním kostele. Spolu s tímto dokumentem bylo v říjnu 1833 do Brna zasláno i dobrozdání od vrchnostenského správce Šlapanic Karla Mortingera – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 7–8.

31 Nekatolíci tento svátek z teologických důvodů neuznávali a ještě v 19. století ho zesměšňovali, jako se to stalo v Gutách u Třince. Tuto událost z roku 1801, kde si katolický farář ze Střítěže stěžuje nadřízeným na přeložení konání procesí Božího těla ze Střítěže a Ropic do většinově protestantských Gut, popisuje na základě jím studovaného rukopisu „*Doklady ropického farního kostela*“ Jindřich Benatzky (1992): „...neboť obyvatelé v Gutách, převážně luteráni, mimo dva jediné katolíky, toto svaté procesí jediné zesměšňují“.

je v pamětních zápisech zmíněn. Během oslav se konalo procesí, toho se měli všichni příslušníci cechu zúčastnit.³² S patřičnou hrdostí si autor zapsal, že v tomto procesí kráčeli členové nově založeného cechu hned před kostelními zpěváky a hudebníky.³³

Zpravidla se museli cechovní mistři, tovaryši a učni dostavit do města nebo městečka, kde měl cech své sídlo a kde se procesí konalo, nedosta- tečně omluvená neúčast byla pokutována. Existovaly zde však i výjimky, a to právě s ohledem na venkovské mistry. U těch byla někdy povinnost dorazit na procesí do sídla cechu vzhledem k velké vzdálenosti zmírněna a jako náhradní řešení se měli slavnosti zúčastnit v bližším místě. To je třeba případ cechu krejčích z Klobouků u Brna, pod který patřili i venkovští mistři ze Zábřdovic a Židenic. Těm stačilo navštívit procesí přímo v zábrdovickém klášteře.³⁴ Zde byla situace specifitější i tím, že kloboucké panství náleželo do majetků kláštera, takže se tato alternativa bezpochyby jevila jako přijatelná. Zajímavé spíše je, že si kloboucká vrchnost neprosadila, aby se všichni členové cechu z jejich panství účastnili procesí během tohoto důležitého svátku právě v jejich klášteře, i když se tam, dle slov artikulí, konalo „slavnější procesí“.³⁵

S účastí na církevních mších, slavnostech a v procesích pak souvisí předměty potřebné pro sebe prezentaci cechu – cechovní prapor a postavníky na nošení svící. O důležitosti těchto předmětů svědčí i to, že jejich pořízení bylo někdy přímo nařízeno vrchností v cechovních artikulech.³⁶ Ve šla-

32 Josef Petráň (1985: 291) považuje procesí na Boží tělo za vrchol korporativních církevních slavností. I když Petráň hovoří zejména o období středověku, tak ze zde analyzovaného pramene můžeme vidět, že byl tento svátek vrcholnou cechovní slavností ještě i na počátku 19. století.

33 SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 13.

34 „...že v Zábřdovicích, Židenicích a na horách ti, kteří by se tam zdržovali, nebudou přinuceni na Boží Tělo do Klobouk na procesí aneb do shromáždění cechovního jíti, poněvadž slavnější procesí v městě Brně mají a tam v klášteře Zábřdovským.“ – SOkA Břeclav, fond Cech krejčovský Klobouky (nezpracovaný fond, obsahuje pouze opisy artikulí z let 1708 a 1713; citovaná pasáž se nachází v artikulích z roku 1713, fol. 2v).

35 SOkA Břeclav, fond Cech krejčovský Klobouky, artikule z roku 1713, fol. 2v. Ostatní mistři chodili na Boží tělo normálně do Klobouk.

36 Tak tomu bylo např. v artikulech pro cech krejčích z Lipníku nad Bečvou, které jim roku 1628 udělil kardinál František Dietrichštejn – „Předně aby dle pořádku cechu svého v chrámě Páně korouhev a postavníky své měli, na nichž by svíce voskové z cechu jejich vydávané netoliko na každé vejroční hody, ale také na každou neděli a dny sváteční přes celý rok když se mše svatá koná, hořivaly (na čez mladší mistři pozor dáti povinni budou) a při službách Božích, totiž při mši svaté, slova Božího poslouchání, všelijakých procesích, obzvláště pak při slavnosti Těla Božího...“ – SOkA Přerov,

panických pamětních zápisech je této problematice věnována celá jedna strana, kdy se hlavně řeší, který z těchto symbolů si má cech pořídit jako první. Jak je totiž zmíněno v textu, nemá nový cech dostatek finančních prostředků na pořízení obou reprezentativních atributů.³⁷ Nakonec bylo rozhodnuto objednat si u řezbáře výrobu dvou postavníků³⁸ a objednání výroby praporu odložit, protože „*by se raděj pěkný podstavníky zjednaly, nežli třeba pěkný, však přitom jen chudobný praporec*“.³⁹ Postavníky pak byly hned využity během slavnosti Božího těla roku 1834.⁴⁰ Zhotovení dostatečně reprezentativního cechovního praporu se mohlo velmi prodražit, třeba cech krejčích v Týně nad Vltavou dal v roce 1848 za nový prapor 47 zlatých a 6 krejcarů. Za ušití praporce zaplatili jistému Tomáši Frantovi 3 zlaté, zbytek peněz byl vynaložen na materiál.⁴¹

Prezentace cechu navenek pomocí cechovního praporu nebo bohatě zdobených postavníků byla z pohledu autora pamětních zápisů důležitější než praktičtější cechovní předměty, což ukazuje jen velmi krátká zmínka o tom, že téhož roku (1834) byla pořízena i cechovní truhlice.⁴² Na rozdíl od prostoru, který autor věnoval popisu obstarávání postavníků (dokonce je i zmíněno, že řezbář, který je zhotovil, pocházel z Brna), působí zpráva o získání truhlice velice stroze. To mohlo být způsobeno blízcím se termínem svátku Božího těla, kdy se chtěl nový cech bezpochyby patričně prezentovat, tudíž praktické věci musely počkat a omezené finanční zdroje nově založeného cechu byly využity na viditelnější (a s konáním svátku důležitější) cechovní atributy. O nošení postavníků řemeslníky ve Šlapanicích během slavnostních a pohřebních průvodů se zmiňuje ještě i František Slavík v roce 1897. Celkem hovoří o trojích postavnicích s odznaky řemesel krejčovského, ševcovského a ostatních (Slavík 1897: 310).

fond Cech krejčích Lipník nad Bečvou, inv. č. 4. Zvýšený počet nařízení týkajících se náboženského života cechu se v cechovních artikulech objevuje zejména během rekatolizace, kdy jsou náboženské otázky často řazeny hned mezi úvodní ustanovení, jako tomu bylo třeba ve výše zmiňovaných artikulech z Lipníka nad Bečvou.

37 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 13.

38 Postavníky se nejčastěji vyráběly ve dvou totožných kusech (Hergethová 2004: 71).

39 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 13.

40 V roce 1834 vyšel svátek Božího těla na 29. května.

41 SOKA České Budějovice, fond Cech krejčích Týn nad Vltavou, inv. č. 7.

42 „*Těž roku 1834 byla cechovní truhlice, tak nazvaná pokladnice, zaopatřena a zaplácena.*“ – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 13.

Povolení k založení nového cechu

Snaha šlapanických krejčích a ševců byla nakonec korunována úspěchem, když bylo 2. března 1834 oznámeno, že mohou založit vlastní cech. Následovaly údajně bujaré oslavy, kterých se kromě mistrů ševců a krejčích účastnili i tovaryši, učedníci a ostatní obyvatelé Šlapanic.⁴³ Jako výraz vděku byla také 21. dubna 1834 ve šlapanickém kostele obětována zpívaná mše svatá. Provázanost nového cechu s náboženským životem obce byla dále prohloubena rozhodnutím mistrů nechat sloužit obdobné zpívané mše každý rok pravidelně 18. ledna, což bylo datum, kdy byl guberniem vydán dekret povolující zřízení cechu.⁴⁴

Za hlavní argument pro povolení cechu bylo úřady uznáno množství mistrů krejčích a ševců, kteří ve Šlapanicích působili. Ve své odpovědi brněnští úředníci zmínili osmý odstavec z úvodu ke generálním cechovním artikulům, kde se hovoří o minimálním počtu mistrů potřebnému ke zřízení cechu, což byli čtyři.⁴⁵ Podobně důležitá pro ně byla skutečnost, že se ve Šlapanicích nacházel vrchnostenský správcovský úřad, který měl ke kontrole činnosti cechu dosazovat inspektory.⁴⁶ Dohled vrchnosti nad cechem byl nařízen již v rámci prvního odstavce generálního cechovního patentu v roce 1731, kdy bylo zakázáno konat jakékoliv cechovní schůze bez přiděleného („*deputýrovaného*“) vrchnostenského úředníka.⁴⁷ To bylo potvrzeno i v generálních cechovních artikulech v roce 1739, kde už se konkrétně hovoří o cechovních komisařích/inspektorech.⁴⁸ Jak upozorňuje Josef Ehmer, byly obdobné centralistické tendence a snaha o dohled nad cechy v rámci habsburské monarchie typické pro české a rakouské země. V uherské části si dlouho do 19. století uchovali svůj vliv na cechy místní šlechtici (Ehmer 2008: 149).

43 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 8.

44 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 11. Celá německy psaná odpověď úřadů byla také přepsána do cechovní knihy – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 9–10.

45 *Generální cechovní artykulové*, úvodní ustanovení, odstavec osm: „*Na ten Spůsob také důstatečný Počet, v. g. od čtyř Osob k takovému přivtělení jest...*“. Hovoří se zde o přivtělení, protože předchozí odstavec řeší spojení více příbuzných řemesel pod jeden cech, což byl i případ Šlapanic.

46 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 9.

47 Pro potřeby této studie jsem používal česky tištěné vydání generálního cechovního patentu nacházející se v SOKA Pardubice, fond Cech krejčích a postříhačů Holice, inv. č. 1.

48 *Generální cechovní artykulové*, Articulus XLVI.

Na základě výše uvedených argumentů můžeme logicky vidět jistý rozpor mezi tím, co jednotlivé strany považovaly za hlavní důvody pro založení cechu – zatímco pro šlapanické mistry bylo nejdůležitější zbavit se, dle jejich názoru, dlouhých a nebezpečných cest do vzdálenějších center a pozvednutí prestiže vlastního městečka, pro úředníky byla prioritou akceschopnost cechu a dozor nad ním. Nový cech byl potom zřízen ve formě tzv. rajcechu.⁴⁹

Cechovním komisařem, který měl dohlížet na činnost mistrů, se stal již výše zmiňovaný správce vrchnostenského úřadu ve Šlapanicích Karel Mortinger. V té době se nově založená šlapanická organizace potýkala se sporem s modřickým cechem krejčích, který po svých bývalých přivtělených mistrech požadoval uniklé platby do cechu.⁵⁰ Spor byl nakonec vyřešen až za působení nového cechovního komisaře Františka Kožešníka v roce 1837, a to ve prospěch šlapanických mistrů.⁵¹ Touto zmínkou v pamětních zápisech ze šlapanické knihy končí zprávy o osudech cechu a následují již pouze zmínky o korunovaci Ferdinanda V. českým králem v roce 1836 a o jiných událostech týkajících se už přímo Šlapanic (biskupská vizitace, stavba silnice atd.).⁵²

Prvním novým mistrem, který byl, kromě zakládajících sedmi krejčích, do cechu inkorporován, byl Jan Daněk. Ten žil jako čtvrtláník v domě č. p. 45 v Jiříkovicích. S ohledem na předchozí útrapy původně venkovských šlapanických mistrů je tedy svým způsobem symbolické, že jsou jejich vlastní cechovní zápisy zahájeny venkovským mistrem. Stalo se tak 17. srpna 1834 na jedné z prvních schůzí po založení nového cechu.⁵³ V knize se objevuje celkem čtyřicet zápisů o přijetí nových krejčích. Až do roku

49 V originále „*Reihezungft*“ – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 9. Jednalo se o sdružené cechy dvou či více řemesel, v našem případě ševců a krejčích. Často se objevovaly v místech, kde byl příliš nízký počet řemeslníků na založení samostatných cechů (Winter 1913: 25–26).

50 S tím se samozřejmě šlapaničtí krejčí neztotožňovali a platby odmítali, viz laonický komentář autora pamětních zápisů k požadavku modřických krejčích na platby v době, kdy byl již povolen šlapanický cech: „*Marná věc na ptáky číhati, když juž uletěli.*“ – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 14.

51 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 16–17. Předchozí cechovní komisař Karel Mortinger zemřel dle pamětních zápisů 21. listopadu 1835, nový správce se do Šlapanic dostal až na jaře 1836 – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 16.

52 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 17–19.

53 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 49.

1859 jsou noví řemeslníci přijímáni víceméně každoročně, po tomto roce a zrušení cechů už jsou zápisy mistrů velmi sporadické.⁵⁴ Poslední zápis nového mistra do šlapanické cechovní knihy byl proveden 16. června 1881, kdy byl přijat Emanuel Sýkora, syn šlapanického krejčího Františka Sýkory.⁵⁵ Z celkového počtu čtyřiceti přijatých mistrů pak byla u třiceti šesti zapsána taxa, kterou platili při vstupu do cechu. Ta u obyčejných uchazečů činila 10 zlatých, u mistrovských synů polovinu této částky. Jen šest z nových mistrů bylo mistrovskými syny, dva mistři pak přišli z jiného cechu a pouze dopláceli taxu do požadované výše. Zbýlých dvacet osm řemeslníků, u kterých je jejich vstupní platba uvedena, zaplatilo 10 zlatých.⁵⁶ Jednalo se tedy o zájemce, kteří nepatřili k tradičním krejčovským rodinám ve Šlapanicích a okolí.

Je otázkou, jakým způsobem se ke zrušení cechů v roce 1859 postavili šlapaničtí mistři. Vzhledem k vynaloženému úsilí o založení vlastního cechu v letech 1833 a 1834 zde nemůžeme očekávat nadšení ze zrušení cechovního zřízení, jak se objevuje například v pamětním zápise krejčích z Ústí nad Orlicí z roku 1886, kde je zmíněno, že „rozpuštění bývalých cechů bylo tehdež vítáno od každého řemeslníka s velikou nadějí do budoucna“.⁵⁷ Výše zmiňovaný úbytek nově inkorporovaných mistrů po roce 1859 však naznačuje, že zájem o vstup do spolku krejčovských mistrů už v následujícím období nebyl tak velký.

Závěr

Na příkladu založení společného cechu krejčích a ševců ve Šlapanicích v roce 1834 je díky pamětním zápisům v cechovních knihách patrné, jaké byly největší obtíže, se kterými se venkovští mistři museli potýkat, a jakým způsobem fungovala jejich prezentace navenek. Za největší problém pro své fungování považovali venkovští mistři vzdálenost místa, kde působili, od místa sídla cechu. Jednak kvůli nutnosti docházet tam na povinné schů-

54 V období let 1859–1881 bylo do knihy zapsáno pouze pět mistrů, z nichž dva byli mistrovskými syny (Jan Charvát a Emanuel Sýkora) – SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 64–67.

55 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 67.

56 SOKA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2, s. 49–67.

57 SOKA Ústí nad Orlicí, nezpracovaný fond Cech krejčovský Ústí nad Orlicí, kniha mistrů 1806–1888, fol. 16v–17v. Na druhou stranu je tento pamětní zápis koncipován jako oslava obnoveného cechu/spolku mistrů krejčích v Ústí nad Orlicí z roku 1883, kdy si pisatel na dalších řádcích stěžuje na zklamání a bídu řemeslníků po vyprchání předchozího nadšení ze zrušení cechů a na snahu cech v podobě nějakého sdružení mistrů zase obnovit.

ze a mše, ale také kvůli příliš vzdálenému a tím pádem méně efektivnímu dohledu představených cechu nad tovaryši a učedníky. O důležitosti těchto bodů svědčí jejich zařazení na začátek žádosti o založení nového cechu a jejich časté opakování v pamětních zápisech. Naproti tomu úředníci, kteří cech nakonec povolili, za hlavní argument uznali početnost mistrů krejčích a ševců, kteří ve Šlapanicích působili, a možnost dohledu místního správcovského úřadu na jeho správné fungování.

Nezanedbatelná byla ještě i v 19. století náboženská stránka života cechu, kdy šlapaničtí mistři považovali za vhodné doplnit svou žádost o založení cechu dobrozdáním místního faráře a jeho potvrzením o možnosti pořádat ve Šlapanicích výroční cechovní mše svaté. Důraz byl kladen také na prezentaci cechu během v této době stále nejvýznamnější korporativní slavnosti v obci, při procesí na Boží tělo. Z cechovních atributů zmíněných v pamětních zápisech jsou na prvním místě reprezentativní předměty využitelné právě při veřejných akcích nebo vystavené ve veřejném prostoru, jako jsou postavníky a prapor. Cechovní truhlice, nejdůležitější předmět pro praktické fungování cechu, je v zápisech zmíněna jen mimoděk, větší důležitost má pro autora volba, jestli si nový cech jako první objedná výrobu praporu nebo postavníků.

Kromě těchto výše zmiňovaných a analyzovaných důvodů pro založení cechu, pravidel, kterými se musel řídit, a způsobů, jakým se navenek prezentoval, však úvodní pamětní zápisy z cechovních knih krejčích a ševců ze Šlapanic ukazují ještě jednu věc, a to zapálení pro věc založení nového cechu a nadšení, když se sen několika krejčovských a ševcovských venkovských mistrů o vlastní organizaci vyplnil. Nadšení o to překvapivější na samém sklonku éry řemeslnických cechů, které ale pouze dokresluje, jak důležité místo měly tyto organizace v životě obyvatel Moravy ještě v 19. století. Ať už z hlediska reprezentace, prestiže, nebo, což je i případ Šlapanic, jako hlavní cíl venkovských řemeslníků. Cíl, který se těm šlapanickým nakonec podařilo splnit.

Červenec 2019

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Generální cechovní artykulové pro pořádky královských dědičných zemí českých.

1739. Praha.

SOkA Blansko, fond Krejčovský cech Olešnice, inv. č. 2.

SOkA Brno-venkov, fond Cech krejčovský v Ivančicích, inv. č. 3.

SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 2.

- SOkA Brno-venkov, fond Společný cech krejčích a ševců Šlapanice, inv. č. 3.
SOkA Břeclav, nezpracovaný fond Cech krejčovský Klobouky, artikule z roku 1713.
SOkA České Budějovice, fond Cech krejčích Hluboká nad Vltavou, inv. č. 2.
SOkA České Budějovice, fond Cech krejčích Týn nad Vltavou, inv. č. 7.
SOkA Chomutov, fond Cech bečvářů a krejčích Jirkov, inv. č. 5.
SOkA Kroměříž, fond Cech krejčích v Kroměříži, inv. č. 1.
SOkA Pardubice, fond Cech krejčích a postřihačů Holice, inv. č. 1.
SOkA Přerov, fond Cech krejčích Lipník nad Bečvou, inv. č. 2.
SOkA Přerov, fond Cech krejčích Lipník nad Bečvou, inv. č. 4.
SOkA Ústí nad Orlicí, nezpracovaný fond Cech krejčovský Ústí nad Orlicí, kniha mistrů 1806–1888.
SOkA Znojmo, fond Cech krejčích Znojmo, inv. č. 3.

Tištěné prameny

- Brandl, Vincenc. Ed. 1868. *Knihy Tovačovská aneb Pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova Paměť obyčejů, řádů, zvyklostí starodávnych a řízení práva zemského v Markrabství Moravském*. Brno: Vlastním nákladem.

Literatura

- Benatzky, Jindřich. 1992. Spor o proces Božího Těla v Gutách. *Těšínsko* 35, 2: 27–28.
- Čechura, Jaroslav. 1990. Die Bauernschaft in Böhmen während des Spätmittelalters. Perspektiven neuer Orientierung. *Bohemia: Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder* 31, 2: 283–311.
- Čechura, Jaroslav. 2002. Sedlák. In: Nodl, Martin – Šmahel, František (eds.): *Člověk českého středověku*. Praha: Argo: 436–459.
- Ehmer, Josef. 2008. Rural Guilds and Urban-Rural Guild Relations in Early Modern Central Europe. In: *The Return of the Guilds. International Review of Social History. Supplement 16*. Eds. Lucassen, Jan – de Moor, Tine – van Zanden, Jan Luiten. Cambridge: University Press: 143–158.
- Flanderková, Jitka – Jarmarová, Hana. 2013. Cechy. In: *Sborník Státního okresního archivu Šumperk 6*. Šumperk: Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk: 18–31.
- Flégl, Oldřich. 1914. K přeměně cechovního zřízení u nás v 18. století. *Obzor národohospodářský XIX*. Praha: J. Otto: 183–188.
- Hergethová, Květoslava. 2004. Cechovní postavníky ze sbírek Muzea v Bruntále. In: *Sborník bruntálského muzea 2004*. Bruntál: Muzeum v Bruntále: 71–72.

- Hrbek, Jiří. 2015a. Generální cechovní patent. In: *Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D–G*. Praha: Historický ústav: 370–371.
- Hrbek, Jiří. 2015b. Generální cechovní artikule. In: *Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D–G*. Praha: Historický ústav: 370.
- Janáček, Josef. 1961. *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*. Praha: Československá akademie věd.
- Janáček, Josef. 1963. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Mendl, Bedřich. 1927. Počátky našich cechů 1, 2. *Český časopis historický* 1, 2. Praha: Historický klub: 1–20; 307–346.
- Myška, Milan. 1994. Die Proto-Industrialisierung im schlesisch-mährischen Wirtschaftsballungsraum (vom 16. bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts). In: *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie = Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Historica, č. 2*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostrava: 89–121.
- Myška, Milan. 2004. Hukvaldy na sklonku éry tradiční společnosti. In: *Hukvaldské etudy. Sborník studií in memoriam profesora Miloně Dohnala*. Ostrava: Ostravská univerzita: 79–85.
- Myška, Milan. 2013. Soumrak domácího průmyslu v Těšínském knížectví. *Těšínsko LVI, č. 3*. Český Těšín: Muzeum Těšínska: 1–8.
- Petráň, Josef. 1985. *Dějiny hmotné kultury I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Slavík, František Augustin. 1897. *Vlastivěda Moravská: Brněnský okres*. Brno: Musejní spolek.
- Sterneck, Tomáš – Šimůnek, Robert. 2009. Cech. In: *Akademická encyklopedie českých dějin A–C*. Praha: Historický ústav: 287–289.
- Štěpán, Jan. 2011. Povýšení Šlapanic na městečko a udělení znaku Ferdinandem I. v roce 1531. In: *Jižní Morava 47, sv. 50*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně et al.: 303–307.
- Urfus, Valentin. 1960. K cechovní politice v Čechách na přelomu 17. a 18. století a k jejím ideovým zdrojům. In: *Právněhistorické studie VI*. Praha: Československá akademie věd: 39–65.
- Winter, Zikmund. 1906. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Winter, Zikmund. 1909. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Winter, Zikmund. 1913. *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.